

בפתח הגליון

בקורת רוח מרובה התקבל בעולם התורה והישיבות גליון "זעקת עולם התורה" המבהיר את דרך הלימוד הראויה, ומבטא את מה שרבים חשים כבר זמן רב כי עלינו לשוב לצורת הלימוד שהנחילנו רבותינו, ללמוד בדרך הראויה, להתקדם דף אחר דף בעיון הראוי כפי שלמדו ולימדו רבותינו בשנים עברו, ובפרט בעת הזאת אשר קמו עלינו זדים הזוממים להוציאנו ח"ו מבית המדרש הרי הדרך היחידה היא כפי שהורונו רבותינו לחזק השקידה וההתמדה ברציפות בלימוד התורה, **ופשוט כי אופן הלימוד האיטי הנהוג כיום הוא הגורם העיקרי למיעוט ההתמדה**, ולא תיתכן התמדה ורציפות בלימוד אלא רק כאשר לומדים בדרך הלימוד הנכונה, הן בהספק הראוי והן בצורת הלימוד עצמה, וכפי שנמשיך ונבאר הענין היטב בס"ד בגליון זה ובגליונות הבאים.

דיון מעמיק בענין דרך הלימוד בימינו

חמורה מזמן לזמן בהספק הלימוד, ונמצא שאין כאן שיטה מכוונת אלא שכלא משים חלה כאן ירידה אחר ירידה.

"עיון" - כיצד?

ישנו חילוק מהותי נוסף בין אופן הלימוד בימינו לאופן הלימוד בעבר. בימינו לומדים בעיון רב יתר על המידה ומתעכבים על כל ענין זמן רב, דבר אשר לא היה מצוי בעבר כלל, ויש בזה שני חלקים וכדלהלן.

א. רבים מן הלומדים ברצונם להקיף את כל הסוגיא על כל פרטיה ודקדוקיה עם כל מפרשיה, החל מהראשונים והאחרונים ועד כל שיעורי ראשי הישיבות זצוק"ל, [ולצורך זה מדפדים הרבה בספרי מראי מקומות למיניהם]. יתכן כי הדבר מצד עצמו היה יכול להיות טוב מאד, אלא שהמציאות היא כי רוב רובם של הלומדים אינם יכולים ללמוד כך ולהעלות בידם דברים ברורים, והתוצאה היא שלבסוף נשארים כמעט בלא כלום, עד שאין יודעים אפי' את הדברים הפשוטים. (מלבד זה ישנם עוד חסרונות רבים בדרך זו, אך בגליון זה נתמקד בעיקר במציאות הלימוד כיום). ויש לדעת כי בעבר לא למדו כך, אלא עיקר הלימוד היה גמ' רש"י ותוס', ובשיעורים שמעו הבחורים את היסודות העיקריים של הסוגיא והיו חוזרים על השיעורים, אבל בלימוד העצמי של הבחורים היו לומדים בעיקר את הגפ"ת וכמעט לא מעיינים בעוד ספרים. גם בני הקיבוץ שאינם שומעים שיעורים לא היו מרבים כל כך בלימוד כל הראשונים והאחרונים אלא רק את עיקרי היסודות, מחלוקת ראשונים בענין זה ומחלוקת אחרונים בענין זה, קושיית רעק"א, דברי הקצוה"ח וכיוצא בזה.

ב. בימינו מתעכבים הרבה על כל ענין וענין זמן רב, מנסים להבין כל דבר עד הסוף ללא הצלחה יתירה, מתעכבים על הבנת דברים קשים ועל סברות הגמ' והראשונים, אשר פעמים רבות אינם בהשגתנו כלל להבינם היטב, מתעכבים על תוס' אחד ימים רבים, ואילו בעבר לא היו מתעכבים על ענין אחד זמן רב, ומה שלא היה מובן היו ממשיכים הלאה, ולא היו מרבים

ידוע ומפורסם כי דרך הלימוד הנהוג בימינו שונה היא מכפי שלמדו בעבר בעולם הישיבות, ולא זו הדרך שהנחילנו רבותינו, ובפרט מרן הגרא"מ שך זצוק"ל התריע על כך רבות, וכך היא גם דעת כל גדולי הדור זצוק"ל וגדולי הדור בימינו שיבלחט"א.

בגליון זה נבאר בס"ד את החילוקים העיקריים בין אופן הלימוד בימינו לאופן הלימוד בעבר. לא נרחיב כעת בחסרונות העצומים שבאופן הלימוד בימינו, רק נבהיר בעיקר את **המציאות** במה שונה דרך הלימוד בימינו מבעבר.

הספק הלימוד

הנושא העיקרי עליו התריעו רבותינו הוא ענין ההספק. בימינו לומדים [בעיקר בסדר א'] בהספק מועט מאד ואילו בעבר למדו בהספק רב. ומן הראוי להתבונן כי המצב בימינו מחמיר ומיתדרדר מזמן לזמן, **ואם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל זעק על שהספיקו עשרים דף בזמן, אנו מה נענה אבתריה**, שבימינו כמעט אין בנמצא אף ישיבה שמספיקים בה כך, וכיום ההספק הממוצע בישיבות ובכוללים הוא בערך כדף לחודש, ופעמים רבות שמספיקים אף פחות מכך, ויש שמספיקים כדף בחודשיים, ואפי' הישיבות הבודדות שמספיקים בהם בשיעורים כשנים או שנים וחצי דפים לחודש זה כבר נחשב להספק רב עד כי יש שסבורים שאינם לומדים בעיון הראוי.

יש לציין כי ישנם הרבה ישיבות שלומדים גם בסדר ג' את מה שלומדים בסדר א' ועם זאת מספיקים מעט מאד. עוד יש להוסיף כי **כיום ישנם הרבה בחורים שגם בסדר ב' מספיקים רק כשני דפים לחודש ואף פחות מכך**.

רבים סבורים כי ההספק המועט בימינו הוא באופן מכוון ושכך היא דעת ראשי הישיבות בימינו. אך יש לדעת כי טעות גדולה בידם, **וידוע בבירור שגדולי ראשי הישיבות שליט"א אין דעתם נוחה מכך כלל**, וגם אותם ישיבות שנהוג בהם ללמוד כדף לחודש, בעבר הלא רחוק הספיקו הרבה יותר, ומבדיקת הענין עולה בבירור כי כמעט בכל הישיבות ישנה התדרדרות

בסברות אלא בלימוד הגפ"ת בצורה ברורה, דברי הראשונים וגדולי האחרונים.

צורת הלימוד

לאחר עיון ומחקר מעמיק בנושא הוברר עוד כי **דרך הלימוד בימינו השתנתה באופן מהותי**, שמלבד זאת שלומדים בהספק מועט ובעיון רב, לומדים בצורה אחרת לחלוטין מכפי שלמדו עד לפני זמן לא רב.

עד לפני כמה עשורים גם כשכבר החלו רבים מבני הישיבות ללמוד בעיון רב ובהספק מועט, מכל מקום עיקר הלימוד היה גמ' רש"י ותוס' כסדר, ועל כל ענין בגפ"ת היו מתעכבים לברר ולהבין, ובמקום שיש אריכות בדברי הראשונים והאחרונים על הסוגיא היו מתעכבים זמן רב על הראשונים והאחרונים, אבל יסוד הכל היה הגפ"ת וסביב זה היה נסוב כל הלימוד. אולם בימינו הדבר השתנה באופן מהותי ובמקומות רבים בסדר א' אין לומדים כלל את הגפ"ת בצורה מסודרת וברורה, ולא זהו עיקר לימודם, אלא בוחרים ענין אשר הוא יקרא "הסוגיא" ועל זה חוקרים ודנים ומתעכבים זמן רב, וגם את ענין זה לא לומדים בצורה מסודרת מתוך הגמ' רש"י ותוס', אלא מתחילים מיד לדון ולהתעמק בענין עצמו שעליו מתעכבים, וכך מעבירים סדרים מלאים בלי להעלות בידם דברים ברורים, עד כי אינם יודעים לומר בצורה ברורה מה כתוב בגמ' ומה כתוב בתוס'. ולדוגמא בסוגיית עד המסייע בב"מ דף ב' ע"ב ישנם הרבה בחורים שאינם לומדים היטב את הגפ"ת בסוגיית ולחזי זוזי ממאן נקט, ואינם יודעים לחזור על תוכן הסוגיא, על השקלא וטריא בגמ' על פי רש"י ופי' התוס', אלא מיד מתחילים ללמוד ולחקור בענין עד המסייע, ונמצא שלא לומדים כלל גפ"ת אלא לומדים ענינים כלליים. ופשוט וברור שכל זה הוא דרך בטוחה לגדול עם הארץ, וכפי שאמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל כי "מי שלומד בדרך זו הוא נותן לו כבר מעכשיו תעודה של עם הארץ לנצח".

יתירה מזאת ישנם רבים שבאמת אינם לומדים את כל הגפ"ת ומדלגים כל מה שאינו נכנס בכלל הענין המרכזי שהוא

"הסוגיא", ונמצא שגם כשמספיקים למשל עד דף ח' לא למדו שבע דפים אלא למדו רק כמה עניינים בדפים אלו, וגם בעניינים שלומדים לא למדו את כל פרטי הסוגיא, ונמצא שנשארים כמעט בלא כלום. וכבר ראינו בחורים רבים שבסדר א' יושבים עם גמרא סגורה, והסיבה לזה כפי שכתבנו שלא לומדים כלל את הגפ"ת.

כמו כן ישנם רבים אשר עיקר עיסוקם הוא בהבנת מושגים, ובהם חושבים ומעמיקים שעות ע"ג שעות, ובפרט בעניינים כגון רוב, שליחות, שעבוד, בעלות, עדות, חזקות, מוחזק, אישות, איסור גברא ואיסור חפצא, זיקה, שטר, פלגין, הנהגה והכרעה, ובעניינים אלו מדברים הם שעות מה זה שליחות כח, והאם יש סברא בדין רוב, מה זה איסור חפצא, ומה זה שעבוד, ועוד כהנה וכהנה, וכשמוצאים כמה שורות בספרי רבותינו הגר"ח והגר"ש שקאפ והברכת שמואל בעניינים אלו, שמחים הם כמוצא שלל רב כי כבר יש להם במה להעסיק את עצמם כמה סדרים, וכן הם יכולים להעביר סדר שלם על איזה שורה ברמב"ן. ופעמים רבות ישנם בחורים שבאים לסדר א' בלי גמרא כלל, והסיבה היא פשוטה מפני שאיזה צורך יש להם בגמרא בשביל לדון מה זה בעלות? ...!

ישנם כיום ישיבות וכוללים שלומדים בבקיאות בסדר ב' או בשישי שבת גם את הדפים הנלמדים בסדר א', והרי דבר פלא הוא מדוע צריך ללמוד בבקיאות בסדר ב' את אותם דפים שכבר למדו בסדר א', הרי בסדר א' לומדים בעיון רב ולכא' כבר יודעים את דפים אלו היטב ומהו הצורך לחזור וללומדם בבקיאות בסדר אחר. אמנם התשובה לכך היא משום שאת הדפים הנלמדים בסדר א' לא יודעים כלל כיון שלא לומדים אותם בצורה מסודרת גפ"ת ועל כן קבעו מטעם הישיבה ללמוד דפים אלו בסדר אחר. הרי לנו שישנם ישיבות שבהם סדר א' אינו מיועד ללימוד הגפ"ת.

סוף דבר. דרך הלימוד בימינו שונה לחלוטין מכפי שלמדו בעבר, הן בהספק המועט, הן בצורה העיונית שמעיינים ומתעכבים על כל ענין זמן רב, והן בכך שלא לומדים היטב את הגפ"ת.

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל:

"יבוא זמן שתבין ותתחרט"

סיפר מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א: מעשה שהיה עם מרן הרב שך זצ"ל שפעם הזהיר לאחד ואמר לו "אל תלמד לאט, אל תחפש הסברים וסברות מה שקוראים לזה עיון אלא תלמד עם כמות ותחזור הרבה", והוסיף ואמר לו: "אמנם אני יודע שלא תשמע בקולי ובכל זאת אני אומר לך את זה כדי שלא תבוא אלי אח"כ בטענות למה לא אמרתי לך כי יבוא זמן שתבין ותתחרט".

סיים מרן הגרי"ג שליט"א: אותו אדם סיפר לי זאת ואמר לי "שעכשיו באמת הוא מבין זאת אבל כבר מאוחר".

(שיחות הגרי"ג אדלשטיין שליט"א, קונט' דרכה של תורה עמ' לו)

מכתב מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א

מענין הלימוד הנהוג בזמן האחרון, אשר מספיקים רק כמה דפים לשנה, בגלל ריבוי דברים שהם לפלפולא בעלמא, וזה גורם עניות בתורה. וכבר צווחו על זה גדולי ראשי ישיבות, ולדאבונינו הענין הזה לא נהיה יותר טוב, אדרבה אפילו בישיבות קטנות לא מספיקים רק קצת מאד במשך שנה. ובודאי טוב להשתדל שימי הנעורים, שהם הזמן הכי ראוי לעלות בתורה, לנצל זה לרכוש ידיעות רחבות, ולהספיק הרבה גמרא רש"י ותוס' עם קצת ראשונים וגדולי האחרונים, ולא יותר מזה.

וד' ידריכנו בדרך האמת להגדיל תורה ולהאדירה.

(מכתב משנת תשנ"ח, נדפס בספר אעלה בתמר עמ' צ')